

ประโยค ป.ธ.๕
แปล มครเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๓๕

๑. กวางคนฺติ อวชฺชชานนฺตํ กวางค์ ๑ เตนาหุ

สาวชชนมฺกวางคนฺตุ มโนทวารนฺติ วุจฺจตีติ ๑

ตตฺถาติ เตสุ จกฺขวาทิตฺวาเรสุ จกฺขุทฺวาเร ฉจตฺตาหีส จิตฺตานิ ยถารหฺมฺปฺชชนฺตีติ
 สมฺพนฺโธ ๑ ปฺลยจทฺวาราวชชนเมกํ จกฺขุวิญญาณานิ อุกฺยวิปากวเสน สดฺต โวฏฺฐวนเมกํ
 กามาวจรชวานานิ จ กุสลากุสลนिरาวชชนกิริยาเวเสน เภกฺนตีส ตทาลมฺพณานิ จ อคฺคิตคฺคหณฺณ
 อฏฺฐเวาติ ฉจตฺตาหีส ๑ สพฺพลาปีติ อวชฺชชานนฺตทาลมฺพณปริโยสาเนน สพฺพเพนปี ปกาเรน
 กามาวจรานเวาติ โยชนา ๑ สพฺพลาปี จตฺตฺตฺตฺตฺตฺต จิตฺตานีติ วา สมฺพนฺโธ ๑ สพฺพลาปี
 ตํตํทวาริกวเสน จิตฺตานิ อคฺคิตคฺคหณฺณ จกฺขุทฺวาริเกสุ ฉจตฺตาหีสจิตฺเตสุ โสตฺตวิญญาณานิ
 จตฺตฺตฺตฺตฺต ยุกฺตลนํ ปกฺเขเพน จตฺตฺตฺตฺตฺตฺต อตฺโต ๑ จกฺขวาทิตฺวาเรสุ อปฺปวตฺตนโต มโน
 ทวารสงฺฆตฺตกวางฺคโต อารมฺมณนฺตฺรคฺคหณฺนเวเสน อปฺปวตฺติตโต จ ปฏฺิสนฺธาทิวเสน ปวตฺตานิ
 เภกฺนวีสติ ทวารวินิมุตฺตานิ ๑ ทฺวิปฺลยวิญญาณานิ สกฺสกทฺวาเร ฉพฺพีสตีมคฺคตโลกุตฺตรชวานานิ
 มโนทฺวาเรเยว จ อปฺปชชนโต ฉตฺตีส จิตฺตานิ ยถารหฺ สกฺสกทฺวารานูรูปิ เอกทฺวาริกจิตฺตานิ ๑
 ปฺลยจทฺวาเรสุ สนฺตีรณตทาลมฺพณเวเสน มโนทฺวาเร จ ตทาลมฺพณเวเสน ปวตฺตนโต ฉทฺวาริกานิ
 เจว ปฏฺิสนฺธาทิวเสน ปวตฺติตฺยา ทฺวารวินิมุตฺตานิ จ ๑

(อภิธัมมัตถวินิยัติกา ปริเฉทที่ ๓ หน้า ๑๒๒ - ๑๒๓)

๒. ปฺลยจวิญญาณานเว นิสฺสคฺตนิชฺชิวตฺเตน ธาตุโยติ ปฺลยจวิญญาณธาตุโย
 มนณมตฺตา ธาตุ มโนธาตุ ๑ มโนเยว วิสิฏฺฐวิชานนํกิจโยคโต วิญญาณํ นิสฺสคฺตนิชฺชิวตฺเตน
 ธาตุ จาติ มโนวิญญาณธาตุ มนโส วิญญาณธาตุติ วา มโนวิญญาณธาตุ ๑ สา หิ
 มนโตเยว อนนฺตฺรปจฺจยโต สมฺภูย มนโสเยว ปจฺจยภูตฺตาติ มนโส สมฺพนฺธินิ โหติ ๑
 สนฺตีรณตตฺตยสฺส อฏฺฐมหาวิปากนํ ปฏฺิสมทฺวยสฺส ปจฺจมคฺคสฺส หสิตฺตฺตฺตปาทสฺส ปณฺณรส-

รูปาวจรานณจ วเสน ปวตฺตา ยถาวุตฺตมโนธาคฺวุธฺณณธาคฺวุธฺ อวเสสสา มโนวิธฺณณธาคฺวุธฺ-
 สงฺขาคา จ ตีสธมฺมาน เกวลํ มโนธาคฺวุธฺ ตถา หทยํ นิสฺสาเยว ปวตฺตณฺตฺติ สมนฺพฺโน ๑
 สนฺตฺริธมฺมหาวิปากานิ หิ เอกาทสทวารภาวโต กิจฺจภาวโต จ อารูปเป น อุปฺปชฺชนฺตฺติ ๑
 ปฏฺิขฺสฺส อนินฺวณฺนาวตฺถสฺส อภาวโต ตํสฺสทคฺคจิตฺตทฺวยํ รูปโลเกปิ นตฺถิ ๑ ปฺเคว อารูปเป ๑
 ปชฺชมคฺคโคปิ ปฺรโตโฆสปจฺจยาภาเวน สวากานํ อนุปฺปชฺชนโต พุทฺธปจฺเจกพุทฺธานํ จ มนุสฺส-
 โลกโต อณฺณตถ อนินฺพุทฺตตนโต ๑ หสนจิตฺตณฺจ กายาภาวโต รูปาวจรานิ อรูปินิ รูปวิราค-
 ภาวนาวเสน ตทารมฺมณฺเสฏฺฐ ฌานณฺสุปิ วิรตฺตภาวโต อรูปภเวณ อุปฺปชฺชนตฺติ สพฺพานิปิ
 เอตานิ เตจฺจตฺตาฬิสจิตฺตานิ หทยํ นิสฺสาเยว ปวตฺตณฺตฺติ ๑ ปฺณจฺจรูปาวจรกฺุสฺสโต อวเสสสานิ
 ทฺวาทสโลเกยฺกฺุสฺสทานิ ปฏฺิขฺมทฺวยโต อวเสสสานิ ทสากฺุสฺสทานิ ปฺณจฺจทวาราวชฺชนหสน-
 รูปาวจรกฺุริยาหิ อวเสสสานิ เตรสกฺุริยาจิตฺตานิ ปชฺชมคฺคโต อวเสสสานิ สตฺตทานุตฺตรานิ จาติ
 อิมํสํ วเสน เทวจฺจตฺตาฬิสฺวิธา มโนวิธฺณณธาคฺวุธฺสงฺขาคา ธมฺมา ปฺณจฺจโวการภวเวเนน หทยํ
 นิสฺสาย วา จตุโวการภวเวเนน อนิสฺสาย วา ปวตฺตณฺตฺติ ๑

(อภิธัมมัตถวินยวิฎฐิกา ปริเฉทที่ ๓ หน้า ๑๓๐ - ๑๓๑)

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เฉลย ประโยค ป.ธ.๘

แปล มคอเป็น ไทย

พ.ศ. ๒๕๓๕

๑. บทว่า ภวังค์ ได้แก่ ภวังคจิต ที่เกิดขึ้นในลำดับก่อนอวัชชนจิต ฯ เพราะเหตุนี้ พระโบราณจารย์ทั้งหลายจึงกล่าวไว้ว่า

ก็ ภวังคจิตพร้อมทั้งอวัชชนจิต บันดาลทั้งหลายเรียกว่า มโนทวาร ฯ

บทว่า ตตถ เป็นต้น เชื่อมความว่า บรรดาทวารมีจักขุทวารเป็นต้นเหล่านั้น ในจักขุทวาร จิต ๔๖ ดวง ย่อมเกิดขึ้นได้ตามสมควร ฯ จิต ๔๖ ดวง คือ ปัญจทวารวัชชนจิต ๑ ดวง จิต ๗ ดวง คือ วิบากจิตทั้ง ๒ ฝ่าย มีจักขุวิญญาณจิต เป็นต้น, ไวกุรูปพนจิต ๑ ดวง, กามาวจรชวนจิต ๒๔ ดวง คือ กามาวจรกุศลชวนจิต (๘ ดวง) อกุศลชวนจิต (๑๒ ดวง) กามาวจรกิริยาชวนจิต เว้นอวัชชนจิตเสีย (๒ ดวง) (เหลือ ๔ ดวง), และ ตทาลัมพนจิตเพียง ๘ ดวงเท่านั้น โดยระบุถึงตทาลัมพนจิตที่ยังมิได้ระบุถึง ฯ บทว่า สพุททาปี เป็นต้น มีวาจาประกอบความว่า จิต ๕๔ ดวง โดยประการที่มีอวัชชนจิตเป็นต้น มีตทาลัมพนจิตเป็นที่สุด แม้ทั้งปวง ฟังทราบว่าเป็นกามาวจรจิต ฯ อีกอย่างหนึ่ง เชื่อมความว่า จิต ๕๔ ดวง แม้โดยประการทั้งปวง เป็นกามาวจรจิต ฯ อธิบายความว่า จิตทั้งหลายที่ดำรงอยู่ด้วย อำนาจจิต ที่เกิดทางทวารนั้น ๆ แม้โดยประการทั้งปวง ย่อมมี ๕๔ ดวง โดยเพิ่มจิต ๔ คู่ มีโสตวิญญาณจิตเป็นต้น เข้าในจิต ๔๖ ดวง ที่เกิดทางจักขุทวาร โดยระบุถึง จิตที่ยังมิได้ระบุถึง ฯ จิต ๑๔ ดวง ที่เป็นไปด้วยอำนาจกิจมีปฏิสนธิกิจเป็นต้น ชื่อว่า จิตที่พ้นจากทวาร เพราะไม่เป็นไปในทวาร มีจักขุทวารเป็นต้น และเพราะไม่เป็นไปด้วยอำนาจรับอารมณ์อื่น จากภวังคจิตกล่าวคือมโนทวาร ฯ จิต ๓๖ ดวง คือ ปัญจวิญญาณ จิต ทั้งสองฝ่าย (๑๐ ดวง) ชื่อว่า จิตเกิดทางทวารเดียว เพราะเกิดขึ้นในทวารของตนๆ ตามสมควร คือ ตามสมควรแก่ทวารของตน ๆ และ คือ มหัคคตชวนจิต และ โลกุตตรชวนจิต ๒๖ ดวง ชื่อว่า จิตเกิดทางทวารเดียว เพราะเกิดขึ้นในมโนทวารเท่านั้น ฯ สันตிரณจิตที่สหระคตด้วยอุเบกขาเวทนา (๒ ดวง) และ มหาวิบากจิต (๘ ดวง) ชื่อว่า จิตเกิดทางทวาร ๖ เพราะเป็นไปในทวาร ๕ ด้วยอำนาจสันตிரณกิจ และตทาลัมพนกิจ และเพราะเป็นไปใน มโนทวารด้วยอำนาจตทาลัมพนกิจ และชื่อว่า จิตพ้นจากทวาร เพราะเป็นไปด้วยอำนาจกิจมีปฏิสนธิกิจเป็นต้น ฯ

๒. ธรรมชาติที่ชื่อว่า ธาตุ เพราะอรรถว่าไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวะ คือ ปัญจวิญญาณจิต เพราะเหตุนั้น จึงชื่อว่า ปัญจวิญญาณธาตุจิต, ธาตุอันเป็นเพียงความรู้ ชื่อว่า มโนธาตุจิต ๑ ธรรมชาติที่ชื่อว่า ธาตุ เพราะอรรถว่าไม่ใช่สัตว์ไม่ใช่ชีวะ ชื่อว่า วิญญาณ เพราะประกอบด้วยหน้าที่ คือ ความรู้แจ้งอย่างประเสริฐสุดคือใจ เพราะเหตุนั้น จึงชื่อว่า มโนวิญญาณธาตุจิต, อีกอย่างหนึ่ง ที่ชื่อว่า มโนวิญญาณธาตุจิต เพราะอรรถวิเคราะห์ว่า ธาตุอันเป็นความรู้แจ้งแห่งใจ ๑ ความจริง มโนวิญญาณธาตุจิตนั้น เกิดแต่ใจอันเป็นอนันตรปัจจัยนั่นเอง แล้วเป็นปัจจัยแก่ใจนั้นแหละ เพราะเหตุนั้น จึงมีความสัมพันธ์กับใจ ๑ เชื่อมความว่า ธรรม ๓๐ ประการ กล่าวคือ มโนวิญญาณ ธาตุจิต ที่เหลือจากปัญจวิญญาณธาตุจิต ตามที่กล่าวแล้ว ที่เป็นไป คือ สันตীরณจิต ๓ ดวง มหาวิบากจิต ๘ ดวง โทสมูลจิต ๒ ดวง โสดาปัตติมรรคจิต (๑ ดวง) หลีตูปาทจิต (๑ ดวง) และรูปาวจรจิต ๑๕ ดวง ย่อมอาศัยหทัยวัตตุดอย่างเดียวกันเท่านั้นเป็นไป เหมือนอย่างมโนธาตุจิตนั้นแหละ ก็หาไม่ได้ ๑ ความจริง สันตীরณจิต และมหาวิบากจิต ๑๑ ดวง ย่อมไม่เกิดขึ้นในภาพที่เป็นอรูปาวจร เพราะไม่มีทวาร และเพราะไม่มีหน้าที่ ๑ เพราะปฏิมะที่กำหนดว่า ไม่เป็นนิรวรณไม่มี จิต ๒ ดวง ที่สหรคต ด้วยปฏิมะนั้นจึงไม่มีแม้ในโลกที่เป็นรูปาวจร ๑ ในภาพที่เป็นอรูปาวจร ไม่จำเป็นจะต้องพูดถึงเลย ๑ แม้โสดาปัตติมรรคจิต ก็ไม่เกิดขึ้นในภาพที่เป็นอรูปาวจร เพราะพระสาวกทั้งหลายเกิดขึ้นไม่ได้ โดยไม่มีปัจจัยคือเสียงจากผู้อื่น และเพราะพระพุทธรเจ้าและพระปัจเจกพุทธรเจ้าทั้งหลายไม่บังเกิดในภาพอื่นจากมนุษย์โลก ๑ อนึ่ง หลีตูปาทจิตย่อมไม่เกิดขึ้นในภาพที่เป็นอรูปาวจร เพราะไม่มีกายประสาทรูป, รูปาวจรจิต (๑๕ ดวง) ย่อมไม่เกิดขึ้นในภาพที่เป็นอรูปาวจร เพราะพวกอรูปรหมเป็นผู้เบื่อนายแล้ว แม้ในฉนทั้งหลายที่มีรูปนั้นเป็นอารมณ์ ด้วยอำนาจภาวนาเป็นเครื่องสำรอกรูป เพราะเหตุนั้น จิต ๔๓ ดวงเหล่านี้แม้ทั้งหมดจึงอาศัยหทัยวัตตุดเท่านั้นเป็นไป ๑ ธรรมทั้งหลาย กล่าวคือมโนวิญญาณธาตุจิต ๔๒ ประการ คือ จิตทั้งหลายเหล่านี้ ได้แก่ โลเกยยกุสลจิต ๑๒ ดวง ที่เหลือจากรูปาวจรกุสลจิต ๕ ดวง, อกุสลจิต ๑๐ ดวง ที่เหลือจากโทสมูลจิต ๒ ดวง, กิริยาจิต ๑๓ ดวง ที่เหลือจากปัญจทวาราวชชนจิต (๑ ดวง) หลีตูปาทจิต (๑ ดวง) และรูปาวจรกิริยาจิต (๕ ดวง) และโลกุตตรจิต ๗ ดวง ที่เหลือจากโสดาปัตติมรรคจิต (๑ ดวง) อาศัยหทัยวัตตุดเป็นไปด้วยอำนาจปัจเจกโวการภาพ (ภพหรือภูมิ เป็นที่อยู่ของสัตว์ที่มีขันธ ๕ ครอบบริบูรณ์) ก็มี ไม่อาศัยหทัยวัตตุดเป็นไปด้วยอำนาจจตุโวการภาพ (ภพหรือภูมิ เป็นที่อยู่ของสัตว์ที่มีขันธ ๔) ก็มี ๑

พระธรรมวโรดม คุณสมบุณโน วัดเบญจมบพิตร
สนามหลวงแผนกบาลี

แปล
ตรวจแก้.